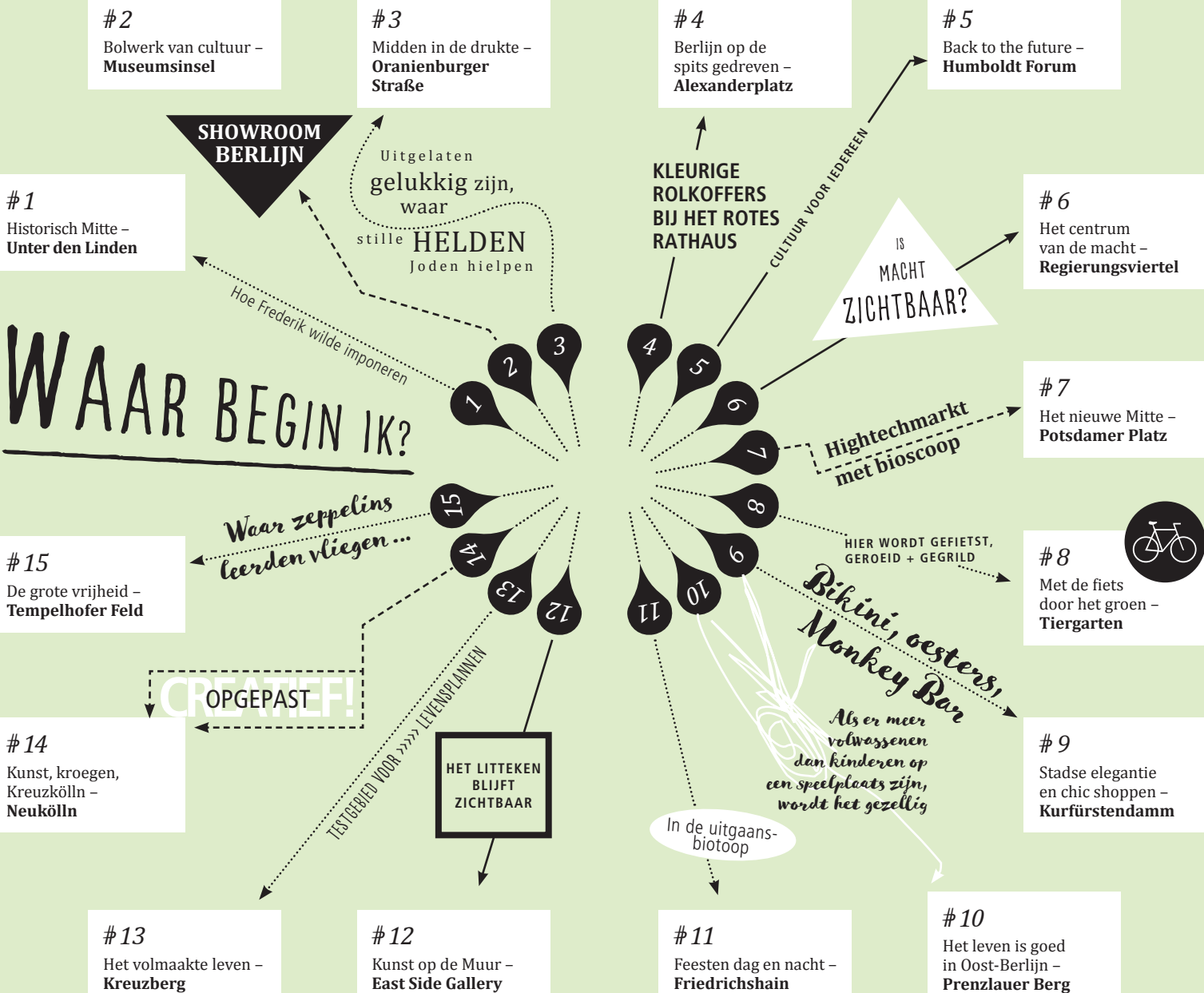

Het kompas van Berlijn

15 manieren om je onder te dompelen in de stad

2

Bolwerk van cultuur – Museumsinsel

Een eiland stampvol kunst en oudheden van onschatbare waarde: het Museumsinsel is een niet te missen hoogtepunt tijdens een bezoek aan Berlijn. Wie dit UNESCO Werelderfgoed betreedt, wordt overweldigd door het waardevolle, het mooie en het oude – tot de gebouwen aan toe.

In 1830 werd in opdracht van koning Friedrich Wilhelm III het eerste museum op het eiland in de Spree gebouwd, naar een ontwerp van de bekende Berlijnse architect Karl Friedrich Schinkel. Met dit **Altes Museum** 1 moest het Pruisische Berlijn aansluiting krijgen bij Londen en Parijs, die met het British Museum en het Louvre grandioze cultuurpaleizen voor de bevolking hadden gecreëerd. Berlijn groeide gestaag – en daarmee het verlangen om op elk terrein een betekenisvolle metropool te worden. Al snel werd het Altes Museum te klein voor de talrijke stukken. Daarom verrees in

De nazi's maakten er een paradeplein van, dat na de val van de Muur onder monumentenzorg werd geplaatst. Dankzij een burgerinitiatief is nu de oude Lustgarten, de siertuin uit de tijd van architect Schinkel, weer terug

1855 het **Neues Museum** 2 naar een ontwerp van Friedrich August Stüler, een leerling van Schinkel.

In 1871, het jaar waarin de koning van Pruisen tot de eerste Duitse keizer werd gekroond en het Duitse Rijk werd gesticht, opende de **Alte Nationalgalerie** 3 haar deuren – het derde museum op het eiland. Korte tijd later kwam daar het **Bode-Museum** 4 bij. Het heette aanvankelijk Kaiser-Friedrich-Museum, maar werd in 1956 vernoemd naar de grondlegger Wilhelm von Bode, die een doorslaggevende rol speelde bij het bijeenbrengen van de Berlijnse kunstverzamelingen.

In 1930 was het **Pergamonmuseum** 5 de laatste toevoeging aan het museumeiland. Het was een uitbreiding van een al in 1901 geopend museum. Dat was te klein geworden voor de grote collectie schatten uit de Oriënt.

Altes Museum

Het gebouw van het Altes Museum (1830), dat aanvankelijk Königliches Museum heette, lijkt ook weer uit de tijd van de Grieken en Romeinen te stammen. De museumstukken moesten de ziel verkwikken en de steeds zelfbewustere burgerij van de stad de mogelijkheid bieden tot uitgebreide culturele vorming.

Het Altes Museum staat bij de toegang tot het Museumsinsel en completeerde het ensemble Dom, Zeughaus en het er destijds tegenover gelegen Schloss (het huidige Humboldt Forum) met een plaats voor de kunst en de wetenschap. De 87 m lange, met zuilen verfraaide gevel in neoclassicistische stijl oogt zonder meer imposant. De granieten schaal voor het pand was eigenlijk voor binnen bedoeld, maar bleek met een doorsnede van 7 m te groot. Het museum stelt kunst en sculpturen uit de Griekse en de Romeinse tijd tentoon.

Neues Museum

Van de vijf musea op het eiland is het Neues Museum misschien wel het mooiste. De rijkversierde koepelzalen nemen je mee naar vervlogen tijden en weten met een doordachte indeling een schat aan informatie over te brengen. In de Tweede Wereldoorlog werd het gebouw vrijwel geheel verwoest en in de DDR-tijd werden de ruïnes bevolkt door muizen. De Britse architect

Pronkstuk van de Alte Nationalgalerie is de *Prinzessinnengruppe* van **Johann Gottfried Schadow**: twee zussen, arm in arm, levensgroot uit marmer opgetrokken. Het gaat om de Pruisische kroonprinses en latere koningin Luise en haar jongere zus Friederike. Naast het vierspan op de Brandenburger Tor is deze dubbelsculptuur het belangrijkste werk van Schadow.

Het 700 miljoen euro kostende Schloss is het **duurste culturele bouwproject van Duitsland**. Toch is het nog een schijntje vergelijken met andere projecten: winkelcentrum Mall of Berlin kostte 1 miljard euro, het hoofdkantoor van de inlichtingendienst BND 1,6 miljard euro en de nieuwe luchthaven zo'n 6 miljard euro. Bij de kostenbeheersing draait alles om het bouwvolume, de coördinatie én het indammen van de extra wensen van politici.

Ook is er ruimte voor evenementen, onder meer in een de **overdekte 1** en de **open binnenplaats 2** Schlüterhof, waar beton en barok elkaar ontmoeten. Opvallend zijn verder de dwars door het gebouw aangebrachte **Passage 3** tussen de **Lustgarten 4** en de Breite Straße, en de betonnen terrassen aan de Spree. Het ontwerp is van Franco Stella, de Italiaanse architect die de inschrijving won nadat de Duitse Bondsdag in 2002 met tweederdemeerderheid het besluit tot wederopbouw had genomen.

Tijdens een rondleiding kun je je onderdompelen in de wereld van de architect, voor een beter begrip van de combinatie van oud en nieuw, barok en beton, of volgens sommigen: Disneyland en brutalisme. Het staat buiten kijf dat deze reconstructie van een Schloss 2.0 met de drie barokke gevels en de koepel meteen aan het 18e-eeuwse Berliner Stadtschloss doet denken, zij het dan zonder het patina van de geschiedenis. Er zouden al bezoekers zijn geweest die zich echt in het kasteel van de vroegere keizer waanden – maar dan met musea, expositieruimten met wisselende tentoonstellingen, een boekhandel en veel gastronomie.

Het Schloss in!

Overall in het Humboldt Forum zijn sporen van de geschiedenis van deze locatie te vinden. Zelfs op de roltrap in het centrale trappenhuis zie je helden, goden, keurvorsten en niet te vergeten enkele overblijfselen van het in 2006 gesloopte Palast der Republik (zoals het reliëfsegment *Lob des Kommunismus*, maar ook een voormalig bewakingssysteem).

Misschien is een chronologische voorbereiding handig: op de **begane grond** voert een virtuele tijdreis door acht eeuwen, van visies tot bouwplaatsen, van verwoesting tot sloop. Op deze plek is altijd geschiedenis gemaakt, met de nadruk op macht. Vanaf de middeleeuwen is dit een machtscentrum geweest.

Wie vervolgens afdaalt naar de **kelderverdieping** – de originele houten funderingspalen wijzen de weg – ziet daar de oude fundamenten van het Schloss en het dominicanenklooster, maar ook apparaten zoals de reusachtige ventilator van het keizerlijke verwarmings- en ventilatiesysteem anno 1894. En misschien kom je hier Kunigunde wel tegen, de kasteelvrouw van Orlamünde die volgens de legende haar twee kinderen had vermoord en na haar dood de Hohenzollern nog 400 jaar lang heeft lastiggevalen, tot in het kasteel aan toe.

In het futuristische **Humboldt Labor** (van de Humboldt Universität) op de eerste verdieping kun je met virtualrealitybrillen en avatars op een speelse manier kennismaken met kunstmatige intelligentie. De virtuele school vissen zal vooral in de smaak vallen bij kinderen, want de dieren reageren op de bezoekers. In de permanente tentoonstelling **Nach der Natur** kom je onder meer te weten wat de afgerukte hand van een 19e-eeuwse chimpansee in een Berlijns museum heeft te zoeken.

De bezoekersmagneet op de eerste verdieping is **Berlin Global** met interactieve verhalen uit de stad: van revolutie en oorlog tot dansen in een reusachtige, glinsterende discobal.

De hoogtepunten uit Afrika en Azië wachten op de tweede en derde verdieping, vooral in het **Ethnologisches Museum** met de prachtige boten en huizen uit Oceanië. Wat zou je denken van een theeceremonie in het Japanse theehuis of een bezoek aan boeddhistische grotten? Bij tal van vitrines met Afrikaanse objecten valt trouwens te lezen: 'zeer waarschijnlijk koloniaal roofgoed' – en daarom is een deel van de beroemde bronzen beelden uit Benin teruggeven aan Nigeria en is een klein restant nog maar 10 jaar in bruikleen te zien. Ook dat hoort bij de nieuwe postkoloniale omgang met de culturen van de wereld.

Het Schloss staat al vanaf het begin schuilen opzichte van de omliggende bebouwing. Op dit hoofddoortje met koepel moest aanvankelijk de boulevard Unter den Linden uitkomen – elk paleis met een beetje status heeft tenslotte een statige toegangslaan. Maar de Hohenzollern moesten het doen met het bouwterrein dat hun ter beschikking stond. En dat is tot op de dag van vandaag te zien

Het **Liebnecht-Portal 5** bij het Staatsratsgebäude hoorde vroeger bij het Stadtschloss – ongeveer 20% is nog origineel. Hier zou Karl Liebnecht op 9 november 1918 de socialistische republiek hebben uitgeroepen.

INFO EN OPENINGSTIJDEN

Humboldt Forum/Schloss 1-3: Schlossplatz 5, humboldtforum.org, wo.-ma. 10.30-18.30 (laatste entree), dakterras 10-16 uur, Passage en Schlüterhof dag en nacht, entree met tijdslot Berlin Global en Nach der Natur, toegang grotendeels gratis (zoals Ethnologisches Museum en Museum für Asiatische Kunst), Berlin Global €7, dakterras €3/1,50.

Uitneembare kaart 2, J 3-4 | U-Bahn Museumsinsel, Bus 100, 300

Museumlandschap van Berlijn

Waarvoor kies ik? Oude schilderijen, dinosaurïers, nazi's of het Schloss? Berlijn telt bijna tweehonderd musea, dus enkele tips zijn zeker welkom bij het maken van een keuze. Bijvoorbeeld: 1. Humboldt Forum; 2. Gemäldegalerie; 3. FHXB, Kreuzberg; 4. Museum für Fotografie; 5. Berlin Story Bunker.

Bezoekers van deze musea gaan ook naar: Topographie des Terrors, Gedenkstätte Berliner Mauer, Antikensammlung, Deutsches Historisches Museum (DHM), Mauermuseum, Jüdisches Museum, Neues Museum, Deutsches Technikmuseum, DDR-Museum, Holocaust Ort der Information, Gedenkstätte Hohenschönhausen.

TIPS VOOR HET MUSEUMBEZOEK

Waar vind ik een overzicht van alle musea?

Op berlin.de/museum kun je je voorbereiden op meer dan 175 musea. In de navigatielijst staan ze van a tot z opgesomd: berlin.de/museum/a-bis-z. Ook bij museumsportal-berlin.de krijg je een fijn overzicht: museumsportal-berlin.de/museen.

Voor onder meer het Museumsinsel biedt smb.museum een uitstekend overzicht, met alle noodzakelijke informatie, entreprijzen, openingstijden en mogelijkheid tot reserveren.

Wat betaal ik voor een museumbezoek?

De musea in Berlijn hanteren redelijke toegangsprijzen. Het DHM kost slechts €10, de Berlin Story Bunker €12 met audioguide.

Bij tweehonderd locaties krijg je korting met de **Berlin WelcomeCard** (berlin-welcomecard.de, voor 2-6 dagen, €25-56), meestal circa 25%. Daarbij hoort ook het gebruik van BVG en S-Bahn. De **Berlin WelcomeCard Museumsinsel** is 48 uur geldig voor het openbaar vervoer en de musea van het Museumsinsel (€53-56).

Met de **Museumspass Berlin** (smb.museum, €32/16) krijg je gedurende drie opeenvolgende dagen toegang tot ruim dertig aangesloten musea.

Gratis toegang op 1e zondag van de maand: museums Sonntag.berlin.

Ongelofelijk wat je met licht, fotografie en video kunt doen

Oude en nieuwe geschiedenis in Berlijn

De moderne geschiedenis van Duitsland is in de Berlijnse musea overal zichtbaar. De nadruk ligt daarbij op de perioden van de nazi's en de DDR. Enkele van de genoemde musea en gedenkplaatsen liggen dicht bij elkaar en zijn goed te voet te bereiken.

Overzicht

Deutsches Historisches Museum, DHM

📍 kaart 2, H 3-4
De omvangrijkste expositie over de Duitse geschiedenis – met unieke voorwerpen – legt verbanden tussen historische gebeurtenissen en de maatschappij, de economie en de tijdgeest. Als je alles wilt zien, heb je zeker een halve dag nodig.

Tijdelijke exposities over belangrijke episodes in de Duitse en de Europese geschiedenis zijn te zien in het nieuwe, vier verdiepingen tellende gebouw van de Chinees-Amerikaanse architect Pei. Elke dag kun je hier terecht voor rondleidingen, weinig vertoonde films in de bioscoop van het Zeughaus of evenementen in de Schlüterhof – soms loop je er zelfs de minister van Buitenlandse Zaken tegen het lijf.

Unter den Linden 2, tel. 30 20 30 40, dhm.de, dag. 10-18, do. tot 20 uur €7/3,50, tot 18 jaar gratis

Alles over Berlijn

Berlin Story Bunker

📍 G 6
Dé plek om je bezoek aan Berlijn te beginnen. De tentoonstellingen in een 6500 m² grote bunker van vijf verdiepingen uit de Tweede Wereldoorlog – de voormalige Reichsbahnbunker bij het Anhalter Bahnhof – voeren je door de Berlijnse en Duitse geschiedenis, met de nadruk op het Derde Rijk, het Wirtschaftswunder en de Muur. De over drie verdiepingen verspreide expositie **Hitler – wie konnte es geschehen** is de grootste over Hitler en het Derde

Rijk ter wereld – van de geboorte van Hitler tot de capitulatie. De expositie illustreert hoe Hitler zo populair kon worden, hoe Duitsland radicaliseerde en hoe de nazi's de wereld naar de ondergang leidden. Te zien is onder meer een maquette van de Führerbunker, met een kopie op ware grootte van de werkkamer van Hitler waarin hij in 1945 zelfmoord pleegde. De internationale media, van *The Washington Post* tot de BBC, zijn vol lof over de expositie. De ambassadeur van Israël: 'Ik was diep onder de indruk en ontroerd. Zo zou de strijd tegen antisemitisme, racisme en xenofobie eruit moeten zien.'

Het **1968 Museum** sluit chronologisch aan bij de hiervoor genoemde tentoonstelling over Hitler en het Derde Rijk. De nadruk ligt hier op Duitslands comeback in de jaren na de oorlog, ten tijde van de studentenopstanden en de hereniging. De tentoonstellingen zijn omvangrijk, dus plan 3 tot 5 uur in voor een bezoek en ga zeker op pad met de audioguide. De 30 minuten durende film *The Making of Berlin* laat zien wat de Berlijners van hun stad hebben gemaakt. Het museum is bekrond met de innovatieprijs 'Land der Ideen'.

Schöneberger Straße 23a, tel. 26 55 55 46, berlinstory.de S: Anhalter Bahnhof, U: Mendelssohn-Bartholdy-Platz, dag. 10-19 uur (laatste entree 17.30 uur), €12/9 (alleen pinpas of creditcard)

Naziterreur

Topographie des Terrors

📍 G 5
Een aangrijpende expositie op het terrein van het vroegere Gestapo-hoofd-